

Univerzitet u Beogradu

FILOZOFSKI FAKULTET

Odeljenje za istoriju

- D I P L O M S K I   R A D -

**Kraljica Izabela od Kastilje u istoriji i
svom testamentu**

Mentor:

prof. dr Nebojša Porčić

Student:

Martina Stojanović
IS11/119

Beograd, septembar 2019.

SADRŽAJ

<i>Uvod</i>	3
1. <i>Kratka istorija Iberijskog poluostrva</i>	4
2. <i>Burno detinjstvo i brzo sazrevanje</i>	5
3. <i>Unutrašnji dinastički sukobi i dolazak na vlast</i>	9
4. <i>Rat za nasledstvo</i>	12
5. <i>Najvažnije tekovine vladavine kraljice Izabele</i>	13
6. <i>Rekonkvista i pad Granade</i>	16
7. <i>Inkvizicija i odnos prema Jevrejima</i>	17
8. <i>Otkriće Amerike</i>	22
9. <i>Testament i dodatak</i>	25
10. <i>O čemu govori testament?</i>	28
11. <i>Ličnost i karakter kraljice Izabele I</i>	31
<i>Zaključak</i>	32
<i>Literatura</i>	33

Uvod

Rad je posvećen kraljici Izabeli I od Kastilje, odnosno stvaranju i nastanku jedne nove i jake države kroz vladavinu kraljice Izabele od Kastilje.

Kraljica Izabela spada u grupu najznačajnijih evropskih vladara i umnogome je uticala na svet kakav danas poznajemo. Upravo taj odjek njene vladavine na celokupnu istoriju, uključujući Izabelino zaveštanje, je jedan od ključnih razloga zašto sam izabrala baš ovu temu za diplomski rad. Kao ostale razloge bih istakla istorijske implikacije međuverskih odnosa, otkriće i kolonizaciju Amerike, kao i moje lično interesovanje za špansku kulturu.

U ovom diplomskom radu ću se baviti dolaskom Izabele i njenog supruga, Fernanda I od Aragona, na vlast, kao kulminacijom vekovnih istorijskih procesa, zatim vladavinom kraljice i naravno samim kraljičinim testamentom. Zbog toga je neophodno ukratko predstaviti i okolnosti uoči dolaska na vlast katoličkih kraljeva. Jedna od značajnih tačaka celokupnog rada biće i inkvizicija, tačnije tadašnji odnos Rimokatolika sa drugim verskim zajednicama.

Cilj ovog diplomskog rada je da predstavi događaje iz perioda vladavine kraljice Izabele i objasni sam testament u svetu istorijskih okolnosti.

Diplomski rad se sastoji iz jedanaest poglavlja, a koncepciji se može podeliti na dva dela: 1. *Život i delo kraljice Izabele* i 2. *Ličnost i nasleđe kraljice Izabele*. U prvom poglavlju biće, u najkraćim mogućim crtama, predstavljena istorija Iberijskog poluostrva. Naredna poglavlja biće posvećena Izabelinom životu, od rođenja, preko dolaska na vlast, sve do otkrića Amerike i smrti. Najvažnije, preposlednje, poglavlje posvećeno je, na šta i sam naslov diplomskog rada ukazuje, njenom testamentu, dok će u završnom delu biti reči o samoj ličnosti Izabele.

Kao primarni izvor koristiću testament i njegov dodatak koje je lično kraljica diktirala i potpisala, kao i delo *Crónica de los Señores Reyes Católicos Don Fernando y Doña Isabel de Castilla y de Aragón* njihovog hroničara, Fernanda del Pulgara.

1. Kratka istorija Iberijskog poluostrva

Iberijsko poluostrvo, poznatije pod imenom *Hispanija*, bilo je napadnuto oko 670.godine, od strane Arabljana. Arapska država sa sedištem u Damasku, pokrenula je vojsku iz severne Afrike, nanela težak poraz Vizigotima kod *Gvadalete*. Ova pobeda joj je otvorila put osvajanja Iberijskog poluostrva.

Početkom XI veka, u kalifatu dolazi do građanskog rata nakon čega se kalifat raspada na islamske kraljevine nazivane *taife*. Upravo ta nesloga i dovodi do širenja, napredovanja i nastanka hrišćanskih kraljevina kao što su Navara, Portugalija, Leon, Kastilja, Aragon. Hrišćanstvo se brzo širilo, i tako je i započet pokret obnove Hrišćanstva pod nazivom *rekonkvista*. S ovim pokretom dolazi i do osnivanja, u XII veku, redova sličnih templarima, *kalatrava* i *santjago*. Sa papskim blagoslovom, borili su se protiv muslimana.

Osvajanjem Toledoa 1085.godine., Kordobe, Mursije, Sevilje, Balearskih ostrva, Valensije, rekonkvista je bila u punom jeku. Ujedinjenje kraljevstva Kastilje sa Leonom 1230.godine, doprinelo je, da ovo kraljevstvo postane najveće od svih kraljevstava na Iberijskom poluostrvu. Ovo kraljevstvo je uspeo da značajno proširi svoju teritoriju duž južne obale.

Jedan od bitnih događaja, bio je i preuzimanje vlasti od strane dinastije Trastamara.

Nakon smrti kralja Alfonsa XI Kastiljskog, plemstvo je dalo podršku njegovom vanbračnom sinu Enrikeu de Trastamari, koga je podržao i Aragon, videvši u tome priliku da prošire svoju teritoriju na račun Kastilje. Enrike je uspeo da pobedi svog polubrata Pedra Surovog i 1369.godine preuzme vlast.¹

Između kraljevstva Aragona i Kastilje se vodio rat, jer su obe strane želele da pripoji suprotnu i tako ujedine poluostrvo. Smrću kralja Martina I od Aragona 1410.godine, kraljevina ostaje bez naslednika. Sporazumom iz Kaspe (1412.godine) je odlučeno da vlast Aragona preuzme dinastija Trastamara iz Kastilje.² Do konačnog ujedinjenja dolazi 1469.godine, unjom kruna Kastilje i Aragona.³ Sklapanje braka između Izabele I od Trastamare i Fernanda I od Aragona, je pre svega bilo političko sredstvo za učvršćivanje vlasti i ujedinjenje kruna. Zahvaljujući zajedničkoj borbi dveju država i podršci Rima, Arabljani su proterani iz granadskog emirata 1492.godine. Time je rekonkvista bila završena.

Prva ustanova, koja je povezivala oba kraljevstva bila je inkvizicija.

---

¹ Fe Bahó Alvarés, „Istoriya Španije“, Clio, 2003, str. 83

² Sidni Peinter, "Istoriya srednjeg veka (284-1500)", Clio, 1997, str. 224.

³ J.B. Bury, „The Cambridge Medieval History - volume 8“, Cambridge University Press, 1936, str.487

2. Burno detinjstvo i brzo sazrevanje

Izabela je rođena 22.aprila 1451.godine., na Veliki četvrtak, u gradu Madrigalu, kao drugo dete kralja Huana II od Kastilje. Kralj je imao sina Enrikea iz prvog braka sa Marijom od Aragona. Izabela je bila prvo dete sa drugom suprugom, Izabelom de Aviz, koja je poticala iz loze Trastamara, poreklom iz Portugala.⁴

Rođenjem njenog brata Alfonsa, dve godine kasnije, Izabela pada na treće mesto po nasleđivanju prestola. Kada je imala samo tri godine, kralj Huan II je umro, a njena majka se sa decom preselila u Arevalo. Testamentom kralja navodi se da, ukoliko mu sinovi umru bez naslednika, Izabela je ta koja će preuzeti vlast.

Za Izabelino izdržavanje, kralj Huan II je testamentom odredio uzimanje rente od Madrigala i dodeljena joj je i dodatna suma novca. Tokom odrastanja, njen polubrat Enrike IV koji je bio kralj Kastilje, nije mnogo vodio računa o njima, nije poštovao odluke testamenta, te su Alfonso i Izabela često živeli u oskudici.

Godine su prolazile, a kralj Enrike IV nije dobijao naslednika. Nezadovoljstvo plemstva i naroda počinje da se širi a sa njim šire se i priče o dovođenju Alfonsa za novog kralja. Kako bi ih držao pod svojom kontrolom, kralj dovodi na svoj dvor Alfonsa i Izabelu. Konačno, kraljica objavljuje trudnoću i kralj posle osamnaest godina dobija naslednicu Huanu, 1462.godine. Još pre rođenja devojčice, počele su da se šire glasine da ona nije kraljeva čerka.⁵ Znajući da je kralj svoju prvu suprugu proterao i oženio drugu, upravo zbog dobijanja naslednika, i imajući u vidu da je prošlo toliko godina, svakako se ova sumnja ne može odbaciti. Huana je prozvana *La Beltraneha* jer su insinuacije išle do toga da joj je otac grof Beltran de la Kueva. Ovakve optužbe će pratiti kralja do smrti, a opoziciji biti uvek povod borbe sa kraljem.

Nepunih mesec i po dana kasnije, 32 članova kortesa, u crkvi San Petra u Madridu, priznaju devojčici pravo nasleđa trona. Deo plemstva ovaj čin ipak smatra nelegalnim. Na čelu sa Huan Paćekom (markiz od Viljene) i Alfonsom Kariljom (nadbiskup Toledo) dolazi do formiranja Lige i kreiranja njihovih zahteva. Između ostalog, Liga traži od kralja da prestane sa čuvanjem Alfonsa i Izabele (želeći pritom da ih poveri njima), da proglašenje njegove čerke Huane bude poništeno. Kralj pristaje na pregovore i priznaje Alfonsa za naslednika, uz uslov da se oženi Huanom jednog dana. O ovome svedoči i dokument iz Medine del Kampu, 1464.godine.⁶

Markiz od Viljene i nadbiskup Toledo će narednih decenija imati veliku ulogu u događajima koji će uslediti. Huan Paćeko, čovek koji je obezbedio dolazak Enrikea na vlast i bio njegov savetnik,

⁴ Fernando del Pulgar, "Crónica de los Señores Reyes Católicos Don Fernando y Doña Isabel de Castilla y de Aragón", Imprenta de Benito Monfort, 1780, str.15

⁵J.B. Bury, „The Cambridge Medieval History - volume 8“, Cambridge University Press, 1936, str.480

⁶ D. Miguel Salva y D. Pedro Sainz de Baranda „Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España“, imprenta de la viuda de calero, 1848, str.62

u narednim godinama će više biti protiv njega. Bio je spreman na intrige, spletke, laži samo da bi imao što veću vlast. Nikada nije želeo da on bude taj koji direktno vlada. Više mu je odgovaralo da ima što veći uticaj na vladara. Takoreći, želeo je da vlada iz senke. Tuđa osećanja mu nikad nisu bila bitna, gledao je samo svoju korist. Njegov rođak, Alfonso Kariljo, Božji čovek, je takođe želeo što veću svetovnu vlast, čemu će i težiti.

Budući naslednik Alfonso, nakon priznavanja od strane kralja Enrikea, prelazi na čuvanje kod Paćeka, markiza od Viljene, dok Izabela ostaje kod Enrikea. Međutim, ubrzo kralj odbija da potpiše uslove prethodno sklopljenog dokumenta a Liga ga proglašava tiraninom. Alfonsa proglašavaju za kralja (koji tada ima samo 11 godina). Sve je vodilo ka građanskom ratu.

Huan Paćeko je rešio da pored Alfonsa ostvari pravo i na čuvanje Izabele, i sa tim ciljem odlazi kod kralja, nudeći mu obezbeđivanje pobede i uklanjanje rivala. Zauzvrat je tražio dozvolu da se Izabela uda za njegovog brata. Njegov brat je bio majstor reda Kalatrava, što mu je omogućavalo da ovim brakom postane potencijalni naslednik trona. Paćekove namere o preuzimanju vlasti i upravljanju državom još jednom izlaze na površinu. Izabela je znala da je kralj pristao na ovaj brak, ali na njenu sreću Paćekov brat je ubrzo umro. Nakon ovog neuspelog plana, markiz od Viljene osvaja Segoviju i „oslobađa“ Izabelu.

Situacija se dodatno komplikuje Alfonsovom smrću 1468.godine.⁷ Smrt je nastupila iznenada i brzo. Prema hroničaru Alfonsu de Palensijskom, Alfonsova smrt je bila deo ispunjavanja Paćekovog obećanja datog Enrikeu. Iako ne možemo sa sigurnošću tvrditi da je ovo istina, jer nijedan drugi izvor isto ne potvrđuje, sumnja svakako da nije neosnovana, obzirom da znamo obećanja markiza kralju.

Alfonsova prerana i neočekivana smrt podstiče Izabelu da se dodatno bori i osigura nasledstvo trona, posle smrti kralja Enrikea. Umesto da se opredeli za građanski rat, ona je odlučila da prihvati vladavinu brata ali i da odbije Huanino pravo na tron. Težila je da joj kralj prizna pravo nasleđa koje bi onda priznalo i plemstvo uz zakletvu u kortesu.⁸

Sve vreme, dešavanja u Kastilji, budnim okom posmatra kralj Aragona, Huan II, koji pokreće inicijativu za sklapanje braka između njegovog mlađeg, a sada i jedinog sina Fernanda. Nadbiskup Kariljo je bio ključna ličnost i glavna veza između kralja Huana II i Izabele I.

Za izmirenje Izabele i Enrikea i prestanak građanskog rata, donekle je zaslužan markiz od Viljene. Dogovorio je susret kralja i njegove sestre u septembru 1468.godine, u Gisandu. Tom prilikom, došlo je do sklapanja poznatog ugovora, 18.septembra, kojim se Izabela priznaje za naslednicu trona uz polaganje zakletve kortesu.⁹ Izabela je konačno dobila ono čemu je i težila.

---

⁷ Fernando del Pulgar, "Crónica de los Señores Reyes Católicos Don Fernando y Doña Isabel de Castilla y de Aragón", Imprenta de Benito Monfort, 1780, str. 18

⁸ Luis Suarez Fernandez, "Izabela", Čigoja, 2010, str. 42

⁹ <https://viajesjuridicos.com/2019/01/02/tratado-de-los-toros-de-guisando/>

Celoj državi i narodu, upućena su dva pisma od strane kralja, kojima se obaveštava da je kraj građanskog rata i da se Izabela priznaje za princezu Asturije, što automatski označava nasleđivanje trona posle smrti kralja. Nakon ovoga, ona je odvedena u Okanju, gde je bila pod kontrolom Huan Paćeka.

Markiz je ubrzo uvideo da nad Izabelom ne može imati takvu moć kao nad Alfonsom. Iako je imala samo sedamnaest godina odlično je znala šta se oko nje dešava i to jasno stavljala do znanja. Smatrujući da je Izabela još uvek dete i da može da je izigra, kralj sada uz podršku markiza, odlučuje da suspenduje izvršenje dogovora.

Pravi cilj pakta iz Gisanda, bio je da se Izabela eliminiše. Iz tog razloga, kralj i velikaši donose odluku da je udaju za kralja Portugala, Alfonsa V.¹⁰ U to vreme, kako su se vladarski brakovi sklapali u okviru istih dinastija, morala se tražiti papska bula u Rimu. Kralj Alfonso V i Izabela su bili rođaci i zbog toga kralj šalje svoje ljude u Rim, koji mu i donose papsku bulu. I taman kada je dvor mislio da je došao trenutak udaljavanja Izabele, ona pokazuje svoj odlučan karakter i odbija ovaj brak.

Izabela je računala na jednu od odredbi ugovora iz Gisanda, koja se odnosila na njenu slobodnu volju. To je značilo da joj kandidat za supruga može biti predložen, ali da ona ne mora i da ga prihvati. Međutim, dvor se nosio mišlju da ona mora da prihvati onog kojeg joj oni namene. Enrikeov odgovor na njeno odbijanje se ogledao u suspenziji ugovora.

Ono što je jako bitno je to da Izabela zvanično nije prznata za naslednicu jer nije položila zakletvu na Kortesu. Pored kralja Alfonsa V bilo je još pretendenata za njenog budućeg supruga, kao npr. vojvoda od Giene (brat Luja XI), kao i vojvoda od Jorka (budući Ričard III).¹¹

Zbog nekoliko ključnih stavki koje nisu bile ispunjene dogovorom iz Gisanda, Izabela odlučuje da bi trebalo da prihvati udaju za Fernanda od Aragona. Ne treba zaboraviti i to da je on jedini i preostali potencijalni muški naslednik iz dinastije Trastamara. Može se reći i da je Izabela na neki način žurila sa sklapanjem ovog braka. Mogući razlozi užurbanosti mogu se pronaći u strahu od rodbinske povezanosti Enrikea i Fernanda (plašila se da bi Enrike na svoju stranu uspeo da privuče Fernanda i tako ga okrene protiv nje). S druge strane, ovim brakom bi dala do znanja bratu da je ne može naterati da se uda za nekog koga ona lično ne želi, samo da bi je udaljio od sebe i Kastilje.

Sve ovo vreme nadbiskup Kariljo, koji je želeo da Kastilji nađe odgovarajućeg kralja, preko koga bi ojačao svoj uticaj, vodi pregovore sa aragonskim kraljem Huanom II. Papinom izaslaniku Venerisu je saopštена ova ideja, koju je on i podržao, jer je smatrao da bi se tako mogli okončati stari sukobi. Zbog srodstva Izabele i Fernanda opet je bila potrebna papska bula za zakonitost venčanja. Poslove za dobijanje bule vodila je kancelarija iz Aragona. S obzirom da je prethodno

¹⁰ Fernando del Pulgar, "Crónica de los Señores Reyes Católicos Don Fernando y Doña Isabel de Castilla y de Aragón", Imprenta de Benito Monfort, 1780, str. 25

¹¹ Luis Suarez Fernandez, "Izabela", Čigoja, 2010, str. 65

tražena bula za brak kralja Alfonsa V i Izabele, papa sada nije mogao odmah izdati i ovu bulu, jer je već izdao prethodnu a nije želeo ni da se zamera kralju Enrikeu IV.

Početkom januara 1469.godine, Izabelina delegacija odlazi tajno u Aragon da potpiše bračni ugovor. Fernando ga potpisuje marta u Serveri, a kralj Huan mu prepušta Siciliju.¹²

Bračni ugovor, koji je Fernando potpisao sadržao je niz ograničenja njegove vlasti u Kastilji kao i njegovu saglasnost u nekoliko bitnih tačaka. Jedan od uslova bio je i Izabelin zahtev da Fernando prizna Enrikea za pravog i jedinog kralja Kastilje. Za sva postavljenja u Kastilji, pitala bi se prvo kraljica. Fernando se između ostalog saglasio i sa odredbom koja se tiče njegovog života u Kastilji. Ne sme je napuštati bez Izabelinog odobrenja a ni povesti rat.

Ovakav ugovor bi malo koji muškarac i danas potpisao (pogotovo što je Fernando pre svega bio jako dobar ratnik i budući prestolonaslednik), a još manje u srednjem veku gde je položaj muškarca bio u odnosu na ženu dosta drugačiji. Izabela je ovakvim ugovorom dobila ne samo veliko poštovanje od budućeg supruga već i njegovo podređivanje njoj.

Da bi se venčanje obavilo u Kastilji bilo je potrebno obezbediti Fernandov tajni dolazak i Izabelino bekstvo iz Okanje.¹³ Dok je Fernando bio na putu za Valjadolid, Izabela je napisala pismo bratu, objasnivši mu svoju odluku udaje, verujući da će je on prihvatići. Kralj ni na sledeće njeno pismo, u kome ga je obavestila da je njen budući suprug stigao, nije odgovorio. 18.oktobra Fernando je dao zakletvu o poštovanju običaja, zakona, privilegija i o poslušnosti. Narednog dana u crkvi Santa Marija Velika održana je svadbena misa. Iako je ovo, pre svega bio politički sklopljen brak, vreme je pokazalo da je Izabela u Fernandu našla odanost, poverenje, sigurnost, podršku.

---

¹² Luis Suarez Fernandez, "Izabela", Čigoja, 2010, str. 72

¹³ Fernando del Pulgar, "Crónica de los Señores Reyes Católicos Don Fernando y Doña Isabel de Castilla y de Aragón", Imprenta de Benito Monfort, 1780, str. 28

3. *Unutrašnji dinastički sukobi i dolazak na vlast*

Brak između Izabele i Fernanda sklopljen je bez dozvole kralja Enrikea IV. Odmah nakon venčanja, Izabela uz pomoć nadbiskupa Karilja šalje treće pismo bratu. Uz objavu događaja iz Valjadolida, prisutno je i dokazivanje da nisu uradili nikakav prekršaj ugovora iz Gisanda. Izabela je samo od svih ponuđenih budućih supruga izabrala po svojoj volji Fernanda od Aragona.¹⁴ Ovo pismo je još više razljutilo markiza od Viljene, što je rezultovalo njegovim zalaganjem kod kralja da Izabeli treba biti oduzeta titula i nasledna prava.

Mladenci su sazvali Savet na kome su donesene odluke o traženju kraljevog odobrenja za brak, a zauzvrat mu garantuju poštovanje i pokornost njegovoj vlasti. Težili su da nikako ne pokažu nepoštovanje kralja i njegovih naredbi. U pismu su tražili i hiljadu naoružanih kopljanika za ličnu gardu. Kralj je konačno odgovorio na pisma. U trenucima kada je kralj pisao pisma markiz od Viljenje je bio odsutan i zbog toga kralj nije mogao da doneće ni jednu konkretnu odluku u vezi bračnog para. Na osnovu toga vidimo koliki je uticaj na kralja imao markiz. Što se tiče markizovog rođaka, nadbiskupa Karilja, koji je sada bio na strani i uz mladi bračni par, smatrao je sebe glavnim i odgovornim za celu operaciju, te stoga mislio kako bi trebalo da oboje rade po njegovim upustvima i zato je stalno bio u prepiskama sa starim kraljem Huanom II.

Izrevoltiran brakom, markiz od Viljene je sada radio na zauzimanju Valjadolida, u kome su se nalazili Izabela i Fernando. Zbog nedostatka novca i položaja u kojem su se našli, Fernandoov otac nudi kralju Enrikeu da ukoliko Izabela rodi sina, da se isti, jednog dana oženi kraljevom čerkom Huanom. Mislio je da će na taj način izgladiti njihov odnos. Izabeli se ovaj predlog nimalo nije sviđao. Bila je izuzetno protiv toga da neko drugi određuje i koristi njeno dete za političke sukobe. U oktobru rađa devojčicu, Izabelu, tako da ovaj predlog ostaje mrtvo slovo na papiru.

Povod za otvoreni sukob nastaje uskoro. Kralj Enrike je u Val de Losoji razvlastio Izabelu i poništio njenu titulu princeze naslednice. Umesto nje, proglašio je svoju čerku Huanu za novu naslednicu trona.¹⁵ Brak koji je nameravao da nametne sestri, sada je nametnuo čerki. Huanu je udao za vojvodu od Gijene. Njegova reakcija nije iznenadila Izabelu i verovatno ju je čak i obradovala. Ona mu nikada nije oprostila što ju je odvojio od majke, međutim nije htela da za vreme njegovog života, ulazi u sukob oko trona. Umesto toga, strpljivo je čekala.

Uprkos ovom poništavanju i proglašenju, Izabela i Fernando nisu žeeli da otvoreno uđu u pobunu. Smatrali su da na miran način mogu da dokažu svoju zakonitost. Vreme je prolazilo, a njima je pristizala podrška iz ostalih regiona i gradova. Nadbiskupa Karilja su otpustili, a on tako besan koristi priliku za upućivanje žalbe kralju Aragona, nakon čega stari kralj Huan II piše sinu da treba da se pomire sa nadbiskupom.

¹⁴ Luis Suarez Fernandez, "Izabela", Čigoja, 2010, str. 76

¹⁵ <https://www.britannica.com/biography/Isabella-I-queen-of-Spain>

Nedostatak novca je bio prisutan na obe strane, a Kraljevina se raspadala. Markiz je uspeo još jednom da se okoristi dobijanjem gospodstava od kralja.

Uticaj mladog bračnog para je rastao. Odavali su utisak da sa njima, kao vladarima dolazi do garantovanog reda i zakona. Rim je to uvideo i počeo da ih podržava.

Rimskoj državi je bio potreban oslonac i podrška u širenju religije, a to su nalazili u Izabeli i Fernandu. Novi papa Sikst IV je 1. novembra 1471.godine izdao bulu koja je bila dozvola za ozvaničenje njihovog braka.¹⁶ Malo posle bule, napisao je i pismo u kojem kaže da će princeza imati njegovo poverenje i naklonost.

Izabela je postepeno dobijala i podršku plemstva. Usled rata između Aragona i Luja XI oko Roseljona i Serdanje, Kastilja je prvi put uspela da pomogne Aragonu, poslavši mu sa Fernandom kopljjanike. Fernanda su polako i Engleska i Napulj i Burgundija priznavali za kralja.

Pomirenje između Izabele i kralja Enrikea IV došlo je od strane velikaša okupljenih oko njih. Kralj je tada bio u Segoviji, a Izabela je došla kod njega pokazavši mu, ljubljenjem ruke, vazalstvo i poslušnost (kraj decembra 1473.godine). Na Izabelin poziv dolazi i njen suprug. Početak nove 1474.godine, označava i prekid sukoba. Međutim, kralj Enrike se već duže vreme nije osećao dobro. Posle Segovije došao je u Madrid (Madrid je bio centar markizove moći). Malo pre smrti, rođaci Kariljo i markiz, nezadovoljni razvojem situacije, stupaju tajno u kontakt. Iako su godinama bili na suprotnim stranama, sada nalaze spas Kastilje u Alfonsu V, kralju Portugala. Kako je mala Huana čerka njegove sestre, a ne želeći da dođe do Unije kraljevina, kralj Alfonso je rešio da pritekne sestričini u pomoć.

Markiz od Viljene umire oktobra, a dva meseca kasnije 12. decembra 1474.godine umire i kralj Enrike IV.¹⁷ Kralj nije ostavio ni jedan dokument o tome ko bi trebalo da ga nasledi. Odmah sutradan, Izabela se svečano proglašava za kraljicu Kastilje i zahteva poslušnost od svih većih gradova u kraljevstvu. Za razliku od drugih evropskih država u Kastilji vladari nisu bili svečano krunisani, nego jednostavno proglašavani. U trenutku proglašenja imala je 23 godina.¹⁸ Sreća je imala presudan uticaj, jer da je Enrike imao sina, ona ne bi mogla da vlada Kastiljom.

U međuvremenu, španski kardinal i nadbiskup Toledo se sastaju i započinju formulaciju dokumenta, u obliku presude, za buduću zajedničku vladavinu kraljevstvom, koji između ostalog podrazumeva: da sva kraljevska pisma i proklamacije potpisuju i Izabela i Fernando, na pečatima da budu simboli i Kastilje i Aragona, pravdu bi delili zajedno ili u slučaju da su odvojeni, pojedinačno.¹⁹

¹⁶http://www.cervantesvirtual.com/portales/isabel_i_la_catolica/imagenes_documentos/imagen/imagenes_documentos_01-dispensa_matrimonial_del_papa_a_los_reyes_catolicos_en_1471/

¹⁷J.B. Bury, „The Cambridge Medieval History - volume 8“, Cambridge University Press, 1936, str.480

¹⁸Luis Suarez Fernandez, “Izabela”, Čigoja, 2010, str. 120.

¹⁹J.B. Bury, „The Cambridge Medieval History - volume 8“, Cambridge University Press, 1936, str.487

Kastilja je očuvala svoju nezavisnost stavljanjem kraljevske riznice u kraljičine ruke, kao i insistiranjem da svi upravitelji gradova i tvrđava odaju počast isključivo njoj.

Ovakav dokument predstavljao je potencijalni izvor sukoba, jer je odavao utisak potčinjenosti Fernanda svojoj supruzi.

Bitno je napomenuti da u XV veku nije postojao pojam kralja - supruga. Mnogi plemići u Segoviji (mada većina rodom iz Aragona) su otvoreno tvrdili da su žene isključene iz nasleđivanja trona, da je kralj Enrike IV bio poslednji muški izdanak svoje kuće i da zbog toga kruna treba direktno da ode aragonskom delu loze, konkretno Huanu II od Aragona.

Vest o smrti kralja Enrikea i proglašenju supruge, zatekla je Fernanda u Aragonu. On će u Segoviju stići tek 2. januara 1475.godine. Izabela nije imala nameru da prepusti svoja prava i uspešno je ubedila supruga, nakon njegovog povratka, da je postojeći razvoj situacije, u najboljem interesu za oboje. Za Fernanda je najubedljiviji argument bio taj, da ukoliko njih dvoje ne bi imali muških potomaka, njihova čerka Izabela ne bi mogla pravno da ih nasledi, već bi kruna bila predata nekom indirektnom članu monarhije. Imajući u vidu da je Fernando imao vanbračnu decu još pre venčanja sa Izabelom, i da je već imao jednog sina, s tim ovo njegovo prihvatanje i ne treba da čudi. Kralj i kraljica su ovim nesumnjivo iskazali svoju mudrost, nedopuštajući da njihove nesuglasice prerastu u otvoren sukob. Izabela i Fernando su dokument potpisali 15. januara 1475.godine.²⁰

Izabela nije gubila vreme. Već 2. februara na snagu stupa pismo, upućeno svim gradovima kraljevina, u kome je navedeno da će od tog momenta svi stanovnici Aragona biti tretirani kao da su rođeni u Kastilji i Leonu. Ona je time faktički najavila da postaje i njihov vladar.

---

²⁰http://www.cervantesvirtual.com/portales/isabel_i_la_catolica/imagenes_documentos/imagen/imagenes_documentos_02-concordia_de_segovia_de_1475_entre_los_reyes_catolicos/

4. Rat za nasledstvo

Novi kralj i kraljica su bili ubedeni da će njihovo proglašenje proći bez većih problema, pogotovo jer im je većina plemića i vitezova već iskazala odanost. Međutim, postojala je mala, ali moćna, grupa onih koji su smatrali Huanu zakonitom kraljicom. Ovu grupu je predvodio mladi markiz Viljene (sin markiza Huan Paćeka).²¹ Da je njihova podrška dvanaestogodišnjoj Huani bila motiv isključivo sopstvenim interesima, može se zaključiti iz uslova koje je markiz poslao Izabeli. Fernando i Izabela su prihvatali sve uslove, ali su tražili da Huana pređe u dvor do udaje za nekog velikaša iz Aragona, koji je veran njima, što je markiz odbio. U tom trenutku iz Portugalije stižu vesti da je kralj Alfonso V odlučio da interveniše na strani svoje sestričine. Oduševljen, markiz je bio uveren da je Izabelina propast jako blizu, pogotovo zato što je nadbiskup Toledo Kariljo, u međusobnim tajnim prepiskama, izrazio spremnost da stane na stranu Huanu, u slučaju da ona bude proglašena za kraljicu.

Krajem marta 1475.godine, kralj Alfonso V obznanjuje odluku da će se oženiti svojom sestričinom i poziva Izabelu i Fernanda da napuste tron. Dobivši uveravanja markiza Viljene da kralj i kraljica nemaju podršku u narodu i da će ukoliko napadne, uslediti pobuna u korist Huane, maja 1475.godine, kralj Alfonso prelazi granicu sa 5600 konjanika i 14000 pešaka²². Sačekalo ga je duboko razočarenje. Činjenica da se kralj Portugalije pojavio kao pretendent na presto u ime devojčice, imalo je krajnje negativan odjek u narodu, tako da su mu na kraju prišla samo dva velikaša: markiz Viljena i vojvoda od Arevala. Nakon nekoliko bitaka marta 1476.godine, odigrala se i bitka za grad Toro.²³ Fernando je proglašio pobedu jer je naterao Portugalce na povlačenje. Iako bitka za Toro nije okončala rat, ona je pokazala da će pobedu odneti katolički kraljevi. Portugalski kralj povlači se u Portugaliju, planirajući da ubedi Francuze da zajednički napadnu Kastilju.

Otklonivši neposrednu opasnost, Fernando i Izabela su mogli da se posvete obnovi kraljevine. Sada je bilo važno vratiti pobunjeno plemstvo na stranu krune i likvidirati unutrašnji otpor njihovoj vladavini. Veliki broj plemstva, koji je podržavao Huanu, kreće u pregovore, videvši da Izabela nema nameru da se sveti onima koji su podržali drugu stranu.

Konačni dogovor između Portugalije i Kastilje potpisani je 4. septembra u Alkasovasu, a u Toledo 27. septembra 1479.godine i smatra se jednim od najznačajnijih dogovora u modernoj evropskoj istoriji. Naime, izuzev kraja rata za nasledstvo, postignut je sporazum kojim su određene sfere uticaja svake kraljevine. Ovim sporazumom, Kastilja se odrekla prava da plovi dalje od rta Bohadora i prema obali Afrike, ali je sačuvala Kanare i deo afričke obale.

---

²¹ <https://www.britannica.com/biography/Isabella-I-queen-of-Spain>

²² Erne L. Plunket, "Isabel of Castile and the Making of the Spanish Nation", the Knickerbocker Press, 1915, str. 98.

²³ Luis Suarez Fernandez, "Izabela", Čigoja, 2010, str. 170

5. Najvažnije tekovine vladavine kraljice Izabele

Izabela i Fernando su izašli kao pobednici iz rata za nasledstvo. Trebalo je najpre urediti državnu upravu. Počeli su od Kraljevskog saveta Kastilje. U početku je savet imao samo savetodavnu ulogu ali je kasnije, usled slabih vladara i državom vladao. Kraljevi su želeli da se njihova vlast zasniva na njihovojo moći, pa su tako rešili da savet podrede sebi. Uklonili su iz saveta krupne plemiće i doveli ljudе od profesije iz srednjeg sloja. Kreiran je nov princip raspodele vlasti na dva nivoa: *viši*, koji je identičan kraljevom suverenitetu, njegovim pravima kao vrhovnog sudije, pravom na kovanje novca, vođenje spoljne politike i izdavanje zakona i *niži*, gde u ime kralja vlast vrše institucije svake kraljevine. Ovim je savet dobio administrativnu ulogu i bio podređen vladaru, izvršavajući njegova naređenja. Iako je bio najviši pravosudni organ, samo uz saglasnost vladara je mogao da donese zakonske proklamacije i naredbe. Ubrzo su savetu bila dodata još nekoliko saveta (neka vrsta ministarstava današnjih) kao što su saveti za finansije, viteške redove, Inkvizicije koji je imao i najveći stepen autonomije.

Što se tiče stavljanjem centralnih vlasti pod kontrolu kraljeva, to je izvršeno tako formiranjem *kortesa* (staleške skupštine) koji su od vremena sazivanja preko mesta zasedanja zavisili od vladara. Kao i savet, i kortesi su imali za cilj uklanjanje krupnog plemstva. Ovim odlukama je udaren temelj španskoj administraciji.

19. januara 1479.godine umro je Huan II od Aragona, Fernandov otac. U to vreme Aragon je činilo šest krunovina: Aragon, Katalonija, Valensija, Majorka, Sardinija i Sicilija.²⁴ Tako su kralj i kraljica postali vladari i ovih teritorija.

Ali, ono što ovo kraljestvo čini specifičnim (u odnosu na ostala evropska kraljevstva) i zanimljivim, to je što su i Izabela i Fernando zadržali suverenost u svojoj državi. Aragonom je vladao Fernando, a u Kastilji zajedno sa Izabelom, i obratno. U drugom kraljevstvu, državi svog bračnog partnera, imali su titulu samo bračnog supružnika. Interesi Aragona bili su na istoku i Mediteranu, a Kastiljanski na Atlantiku.²⁵ Obe države su zadržale svoje običaje i zakone a spajali su ih, i bili im zajednički interesi Inkvizicija, spoljna politika i ličnosti vladara. Iako je isticana ravnopravnost obe države, dominacije Kastilje je bila uočljivija zbog njene teritorije, brojnosti stanovništva, jezika (kastiljanskog) koji se tada sve više širio i koristio. Granada je posle zauzeća pripala Kastilji a i od otkrića Amerike najviše je imala koristi.

Svaki izdat dokument je nosio potpis oba vladara, a njihovi likovi su se nalazili i na novčanicama.²⁶ Na zajedničkom pečatu su se nalazila oba grba sa zajedničkom zastavom.

²⁴ Luis Suarez Fernandez, "Izabela", Čigoja, 2010, str. 231.

²⁵ Nikola Samardžić, "Istorija Španije", Plato, 2003, str.189

²⁶ http://www.cervantesvirtual.com/portales/isabel_i_la_catolica/imagenes_documentos/imagen/imagenes_documentos_10-doble_ducado_o_doble_excelente_de_oro_de_la_epoca_de_los_reyes_catolicos_01/

Od početka svoje vladavine, Izabela je shvatila važnost novca i usmerila svoje snage na obnovu kraljevske riznice, obzirom da je Enrike IV ostavio kraljevinu u velikim dugovima. Kralj i kraljica su sada fiksirali vrednost zlatnog novca u maravedijima i nisu menjali kurs. Osim toga, zbog postojanja dve monetarne jedinice različitih vrednosti, uveli su zlatan novac. Takođe, ponovo su uspostavili državni monopol nad kovanjem novca. U velikoj trgovini i političkim odnosima koristilo se zlato i srebro, a na unutrašnjem tržištu je korišćen bakarni novac. Izabelina vladavina je povratila poverenje u ekonomiju.

Jedan od zajedničkih poteza vladara, bilo je i podređivanje kruni viteških redova: Kalatrave, Santjaga i Alkantare.

Kraljica Izabela, podstaknuta vapajem velikog broja ljudi, je uvidela da je potrebno uspostaviti prisniji odnos između monarha i podanika. Zbog toga su kraljevi jednom nedeljno odvajali vreme za primanje i saslušanje ljudi i njihovih žalbi.²⁷ Ovakva vrsta odnosa nije bila viđena u Kastilji do tada.

Kraljevi su stavili sebi cilj i proširivanje teritorije svog kraljevstva, uspostavljanje verske i nacionalne jedinstvenosti. Upravo zbog toga započinju (nastavljaju) rat protiv Granadskog emirata, poslednjeg arapskog poseda u Španiji. 1481.godine, je preduzet pohod na Granadu, poslednje uporište Arabljana. Vodili su se parolom vođenja rata protiv nevernika. Rat je vođen jedanaest godina i tek 1492.godine su uspeli da osvoje Granadu. Ako izuzmemmo Portugal, osvajanjem Granade bilo je ujedinjeno gotovo čitavo Iberijsko poluostrvo.

Inkvizicija, kao jedna od najznačajnijih zajedničkih ustanova Kastilje i Aragona, vezuje se najčešće za period katoličke Španije. Imala je veliki i presudan uticaj za očuvanje vere. Dobijanjem papske buli 1478.godine, Inkvizicija se našla pod njihovom kontrolom.²⁸ Zbog svoje uspešnosti u očuvanju vere, papa Aleksandar VI im je dodelio titulu *katoličkih kraljeva*.

Jedan od velikih problema koji je mučio vladare bilo je seme razdora u Španiji koja je vekovima imala tri različite kulture, špansku – katoličku, muslimansku i jevrejsku. Najbrojniji su svakako bili katolici ali veliki broj Jevreja i muslimana je zadavao velike brige. Pitanje njihovog položaja biće rešeno krajem XV veka.

Njihov brak je, osim ujedinjenja dve kraljevine i začetka nove države, vodio ka modernizaciji i ukidanju feudalizma. Jedinstvo i moć njihove vladavine možemo uočiti i na ikonografijama.

Što se tiče spoljne politike, vladavina katoličkih kraljeva ogledala se u otkriću i zaposledanju novih teritorija o čemu će biti više reči kasnije. Jedni su, od prvih evropskih vladara koji su imali stalnu diplomatsku prepisku sa Rimom, Bečom, Briselom, Venecijom, Londonom.

---

²⁷Nikola Samardžić „Identitet Španije“, Admiral Books, 2014, str.110.

²⁸Fransisko Betankur, „Inkvizicija u modernom dobu“, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2009, str. 19

Fernando i Izabela su imali petoro dece: sina Huana i čerke Izabelu, Huanu, Katarinu i Mariju.²⁹ U srednjem veku, na evropskim dvorovima, brakovi koji su sklapani predstavljali su zalog političkih saveza. Presudno su uticali na budućnost države i dinastija. Iz tih razloga, želeći da prošire svoj uticaj i na drugim evropskim dvorovima, katolički kraljevi su sklapali brakove svojoj deci sa budućim prestolonaslednicima evropskih država. Sinu Huanu i čerki Huani su uspeli da ugovore brakove sa čerkom i sinom habzburškog cara Maksimilijana. Katarina je bila udata za budućeg engleskog prestolonaslednika Artura, a posle njegove smrti i za njegovog brata Henrika VIII. Čerke Izabela i Marija su bile udate za portugalskog prestolonaslednika. Kraljevi su na ova poslednja dva braka polagali najviše nade.³⁰

Može se reći da njihova vladavina nije bila apsolutistička već da se zasnivala na osvajanjima. Njihovi ciljevi su bili kulturni, ekonomski i odrambeni. XV vek osim ujedinjenja Španije, ogleda se i u formiranju nove klase, gde su ljudi sada birani zaslugom a ne poreklom.

---

²⁹ Luis Suarez Fernandez, "Izabela", Čigoja, 2010, str. 579

³⁰ Antonio Domínguez Ortiz, „España. Tres milenios de historia“, Marcial Pons Ediciones de Historia, 2007, str. 140

6. Rekonkvista i pad Granade

Po Izabelinom dolasku na vlast, Granadski emirat je jedina preostala muslimanska država na Iberijskom poluostrvu. Fernando se potpisivanjem bračnog ugovora obavezao da će dovršiti zadatok Kastilje a to je značilo završiti Rekonkvistu i konačno proterati Arabljane iz poslednjeg uporišta, Granade.

Mavri (osvajači Hispanije, kako su nazivani od strane domaćeg stanovništva), su bili podjednako dobri vojnici, kao što su bili i trgovci i zanatlije. Osim toga, podršku su im pružale muslimanske države sa severa Afrike.

Za katoličke kraljeve su ponovno uspostavljanje reda, mira i obnova kraljevine bili samo uvod za rešavanje vekovnog problema, koji je svaki kastiljanski vladar nasledio od svog prethodnika. Smatrali su oslobođenje Granade svojom svetom dužnošću.

Emirat Granada, je bio jako povezan sa islamskom civilizacijom i imao je dobro postavljenu odbranu u vidu pograničnih utvrđenja i jake vojske. Ali, bio je razdiran unutrašnjim sukobom između sultana Abu-l-Hasan Ali, njegovog sina Muhameda XII „Boabdila“ i brata Muhameda Al Zagala. 1476.godine Abu-l-Hasan Ali, vladar Granadskog emirata, odbija da plati danak Kastilji. S obzirom da su u tom trenutku bili zauzeti ratom sa Portugalom, kralj i kraljica pristaju na privremeni sporazum, u kome se nije pominjao tribut, čekajući povoljan trenutak da se obračunaju sa Mavrima.

1481.godine Mavri su zauzeli Zaharu, malu, pograničnu tvrđavu.³¹ Izabela ovo koristi kao povod da napadne Granadu. 2. januara 1492.godine, Muhamed XII „Boabdila“, poslednji vladar sultanata, predaje Fernandu ključeve Granade, čime je gotovo čitavo poluostrvo (izuzev Portugala) bilo u rukama španskih kraljeva.³² Mavri su Granadu predali pod uslovom da im bude dozvoljeno da slobodno ispovedaju svoju islamsku veru, da neće plaćati veći porez nego Hrišćani.³³

Rat sa Mavrima trajao je čitavih jedanaest godina i predstavlja je izuzetan ekonomski i vojni izdatak za Kastilju.

---

³¹ Nikola Samardžić, „Uvod u istoriju Španije“, Naučna KMD, 2004, str.44

³² Fe Bahó Álvarez, „Istoriya Španije“, Clio, 2003, str. 103.

³³ J.B. Bury, „The Cambridge Medieval History - volume 8“, Cambridge University Press, 1936, str.490

7. Inkvizicija i odnos prema Jevrejima

Počeci ovog istražnog tela sežu još od XII veka, kada su se crkvene vlasti Rimokatoličke crkve borile protiv jeresi, uglavnom ekskomunikacijom.³⁴ Ideja o osnivanju crkvene komisije je došla pri susretu pape Lucija III i Fridriha I Barbarose, rimsko-nemačkog cara 1184.godine u Veroni. Papa je izdao bulu koja je uvela značajnu novinu po pitanju obaveza biskupa. Sada su biskupi mogli da sami traže jeretike, umesto da čekaju formalnu optužbu. Izdavanje ove buli smatra se početkom inkvizicije.

Inkvizicija je, kao sredstvo kontrole, represije stvorena usled verskog raskola, a ne kao što mnogi misle, da je samo španska, srednjovekovna i rimokatolička pojava. Naziv je dobila po glagolu inquirir – istraživati, od kojeg je izvedena imenica inquisicion – istraživanje, pomno ispitivanje.³⁵ Tribunal Svetе službe ponikao je na Siciliji i pojavio se i u drugim zemljama Zapadne Evrope, uključujući i Španiju od XIII veka. Ispoljio se u Francuskoj, Velikoj Britaniji, Švajcarskoj, Češkoj, i u Španiji protiv lažnih vernika jevrejskog ili muslimanskog porekla, kao i protiv luterana.³⁶

Tokom XIV veka, španska crkva je bila suočena sa neredom tokom ubiranja desetka, stalnom inflacijom koja je smanjila ekonomsku moć renti a time i osiromašenje svešteničkog staleža.³⁷ Sve ovo je pratilo i narušavanje papskog autoriteta i jačanje nacionalnih crkava. XIV vek u Španiji odvijao se u pravcu duha verske obnove.

Španska inkvizicija je najjače delovala od kraja XV veka pa do okončanja XVII veka, iako je i posle toga postojala. Ona je dosta drugačija od inkvizicija u drugim zemljama Evrope jer je ovde reč o jedinoj kraljevini Zapadne Evrope u kojoj se prisustvo muslimana očuvalo od 711 – 1492.godine. Treba napomenuti i da na ovom prostoru nije bilo prisustva luteranstva pa ni vođenja verskih ratova, zahvaljujući političkom i verskom jedinstvu Katoličkih kraljeva.

Važno je napomenuti da je prvobitna inkvizicija mogla da sudi samo hrišćanima i onima odmetnutim od hrišćanstva, ali nikako pripadnicima drugih veroispovesti. Međutim, kasnije, dobija i nove uloge: da istražuje, sudi i kažnjava sve ljude koji nisu hrišćani (jeretike, magove i astrologe).

Kastiljanska crkva kao izuzetno nacionalno orijentisana, otvoreno je pokazivala nezadovljstvo prema papskom mešanju, kao i drugim narodima, koji su živeli na teritoriji Španije. Slične pozicije su zauzimali i Izabela i Fernando. Sa jedne strane, bili su iskreno odani Svetoj stolici, a sama priroda rata i osvajanja Granade im je u Evropi donela reputaciju ratnika za veru – katoličkih kraljeva. Sa druge strane, oboje su bili žestoki protivnici papskog mešanja.

³⁴ Emil Lucka, „Torquemada i inkvizicija u Španjolskoj“, Novo Pokoljenje, 1951, str.24

³⁵ P. Ricardo Cappa, „La inquisición española“, Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2014, str.19

³⁶ Beatris Komelja, „Španska inkvizicija“, Clio, 2003, str.6

³⁷ ISTO, str.20

Zbog sproveđenja sveobuhvatne reforme, Katolički kraljevi su održavali stalnu diplomatsku prepisku sa papama, podsticali obnovu postojećih crkvenih redova a s tim i obnovu manastira kao i obezbeđivanje rente za njegovo izdržavanje. 1474.godine uspešno su odoleli pokušajima pape Siksta IV da postavi papsku inkviziciju u Španiji. Međutim, obzirom da su prilike u kraljevini zahtevale inkviziciju neke vrste, Izabela i Fernando su uložili značajne napore za dobijanje papske bulu, koja bi im omogućila kontrolu nad jednom takvom institucijom. Bula za osnivanje inkvizicije, dobijena je od pape 1478.godine.³⁸

Presudna godina bila je 1479. kada su Izabela od Kastilje i njen suprug dobili papsku dozvolu za proširenje inkvizicije i u svojim državama (Kastilji i Aragonu). Sevilja je bila prvo sedište Svetе stolice, ali je njena sfera uskoro proširena i na Kordobu, zatim na druge gradove u Andaluziji, Kastilji i na kraju Aragonu. Uspeli su u svojoj nameri: Inkvizicija je bila pod njihovom kontrolom.³⁹ Osim toga, svi prihodi od oduzete imovine išli su kruni, a Fernando se obavezao da će finansirati inkvizicione sudove od ovih prihoda.

Izabela i Fernando su 1486.godine dobili dozvolu od pape da, kada neko mesto, u nekoj episkopiji bude upražnjeno, oni imaju prava da papi predlože kandidate. Papa bi onda izabrao jednog od predloženih kandidata. Dobivši ovu privilegiju, kraljevi su sada imali pravo nadzora u oblasti religije u svojim kraljevinama. Sveta služba sada potпадa pod vlast katoličkih kraljeva i neposrednu nadležnost pape. Kao politički i verski savetnik kraljice Izabele, došlo je i do formiranja autonomnog inkvizitorskog suda Španije.

Prvi „General inkvizicije“, Tomas de Torkemada je 1483.godine, od strane pape, bio imenovan za Velikog inkvizitora Kastilje sa ovlašćenjem da imenuje ostale inkvizitore.⁴⁰ Od 1483.godine je delovao na teritoriji Aragona, a 1485.godine Aragona i Kastilje. Bio je dominikanac, poreklom iz Torkemade. U nazivu mesta iz koga potiče, krije se jedna zanimljivost. Naime, kada rastavimo naziv mesta na slogove dobijemo sledeće reći: *tor* – skraćeni oblik reči *torturada* što znači mučena i *quemada* – što znači spaljena. Slučajnost ili sudbina?

Torkemada je još kao mlad pristupio dominikanskom redu. Kao dominikanski fratar ispovedao je Izabelu i bio blizak sa njom. Torkemada je imao izuzetno široka ovlašćenja, koja su podrazumevala podizanje optužnice protiv i najmanje sumnjivih lica. Kao vrhovni inkvizitor, objavio je uputstva za rad Svetе službe, napisana kako bi se olakšao rad tribunala.

Takođe, formirao je i nove tribunale u kraljevini Kastilji, a mesta kao što su Gvadalupe i Medina del Campo su bila izuzetno značajna za procese. Inkvizicioni sud je sudio svakom na koga se sumnjalo bez obzira na poreklo, položaj ili materijalno stanje. Niko nije bio bezbedan.

³⁸ Fransisko Betankur, „Inkvizicija u modernom dobu“, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2009, str. 19

³⁹ J.B. Bury, „The Cambridge Medieval History - volume 8“, Cambridge University Press, 1936, str.502

⁴⁰ P. Ricardo Cappa, „La inquisición española“, Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2014, str.37

Torkemada je imao cilj, poznatiji pod imenom „Sangre limpia“ – čiste krvi i pod ovim okriljem radio je na preobraćenju lažnih hrišćana u hrišćanstvo. Ukoliko bi ovo odbili, cilj je postajao njihovo uništenje.

Sam rad Inkvizicije se odvijao tako što su postojali sudovi u kojima su stizale anonimne dojave o lažnim vernicima. Odmah bi im bila zaplenjena imovina i otpočelo bi im suđenje u tajnosti. Na ceremoniji pod nazivom *auto de fe* bila bi im saopštavana presuda i obrazlagana kazna. Kazne su mogле biti od javnog ruganja (gde su Jevreji morali da nose „sanbenito“ – kostime sa kupastim kapama, kako bi ih ljudi lakše prepoznavali, a onda im se i rugali)⁴¹ preko bičevanja, doživotnog zatočeništva, a kao najteža kazna, javna i masovna spaljivanja na lomači.⁴²

Torkemadina strahovlada je toliko odjeknula u narodu, da je usled nebrojanih žalbi i apela, 1494. godine, papa Aleksandar VI postavio još četiri generala inkvizicije, koji su imali podjednaka ovlašćenja kao i on, u nadi da će ograničiti njegova zlodela. Umro je prirodnom smrću 1498. godine. Prema legendi je izjavio: „Kriv sam za samo jedan zločin – bio sam previše milostiv“.

Gotovo je nemoguće odrediti broj spaljenih na lomači, u periodu kada je bio veliki inkvizitor, ali se po proceni taj broj kreće od 2000 do preko 8000 ljudi.⁴³ Njegovo ime je ostalo sinonim za smrt, brutalnost i verski fanatizam. Torkemada, Himenes de Sisneros i Valdes su bili najveći inkvizitori ove ustanove.⁴⁴

Inkvizicija je direktno povezana sa položajem Jevreja i muslimana. Ona je španskim jereticima činila život nemogućim.

Položaj Jevreja u Španiji se vremenom menjao, tako da im je nakon rekonkviste, bilo dozvoljeno da nastave da žive na tom prostoru. Međutim, zbog pritisaka Kortesa, mnogi su morali da pobegnu ili da prime hrišćanstvo, tako da je postojao veliki broj lažnih hrišćana, tzv. preverenika, koji su zadržali svoje običaje. Neki od njih su bili pozvani pred Svetu stolicu da odgovaraju na navodne optužbe da su svoje hrišćanske komšije prevodili u Judaizam, međutim, postajalo je očigledno da su jako male šanse da će izbeći sudbinu svoje pokrštene braće. Još 1480. godine su Fernando i Izabela zabranili hrišćanima da ih leče jevrejski lekari. Ali ipak najomraženija profesija, kojom su se Jevreji bavili, bila je pozajmljivanje novca. Crkva je još od svog nastanka osuđivala zelenoštvo i kamate, tako da ih je i običan narod gledao sa strahom, nepoverenjem i netrpeljivošću. Međutim, dugogodišnji rat sa Mavrima je naterao kralja i kraljicu da se zaduže kod jevrejskih finansijera.

Padom Granade promenjen je dotadašnji odnos i verska tolerancija.⁴⁵ S obzirom da više nisu zavisili od jevrejskog kapitala, katolički kraljevi su bili spremni da se obračunaju sa njima.

⁴¹ Emil Lucka, „Torquemada i inkvizicija u Španjolskoj“, Novo Pokoljenje, 1951, str.116

⁴² Nikola Samardžić, “Istoriјa Španije”, Plato, 2003, str.210

⁴³ Ierne L. Plunket, “Isabel of Castile and the Making of the Spanish Nation”, the Knickerbocker Press, 1915, str.261

⁴⁴ P. Ricardo Cappa, „La inquisición española“, Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2014, str.39

⁴⁵ J.B. Bury „Cambridge Medieval History vol. 7“, Cambridge University Press, 1932, str. 662

Ostalo je zabeleženo da su dva najbogatija Jevrejina, shvativši opasnost, pokušali da podmите Fernanda i Izabelu, ali je ovo sprečio fanatični Torkemada.

31. marta 1492. godine izdat je edikt po kome je Jevrejima u Španiji dat rok od pet meseci, da se pokrste ili da napuste zemlju.⁴⁶ U slučaju da odluče da odu, ponuđeno im je bilo da prodaju celokupno svoje imanje ili ponesu što više stvari, međutim, kako je u ovo vreme bio zabranjen izvoz zlata i srebra, poruka je bila više nego jasna.⁴⁷ Videvši zločine Inkvizicije i patnje preverenika, većina se odlučila za izgnanstvo. Strahujući da će njihova sudbina izazvati sažaljenje kod običnog naroda, Torkemada je zabranio da im se pruža hrana ili utočište tokom egzodus-a. Katolički kraljevi, u svojoj nameri da postoji samo jedna vera u kraljevstvu, žrtvovali su ekonomsko bogatstvo i ljudski potencijal, jer su Jevreji većinski bili visokoobrazovani i posedovali značajan kapital.

Arabljani su za razliku od Jevreja brže prelazili u hrišćanstvo da bi sačuvali veliki kapital koji su posedovali. Pre pada Granade, u Kastilji je živilo oko 17.000 muslimana, koji su većinom bili zanatlije, a prevashodno zidari. Njihovo ispovedanje vere i uopšteno nizak nivo obrazovanja, nisu upadali u oči, tako da ni prilikom formiranja Inkvizicije, nije dolazilo do većih problema. Izgledalo je kao da će Mavri izbeći sudbinu Jevreja. Čitavih osam godina nakon pada Granade, vladao je mir. Nije poznato koliko je tačno muslimana napustilo Granadu nakon osvajanja 1492. godine. Pretpostavlja se da je najbogatiji deo populacije ili emigrirao ili se pokrstio da bi očuvao svoje položaje i bogatstvo, ali srednji i najsirošniji sloj je ostao, jer nije imao sredstava za iseljenje. Ugovori potpisani sa Izabelom i Fernandom garantovali su im mogućnost da sačuvaju svoja dobra, način života i veroispovest.

Iako je Inkvizicija neprekidno isticala da je islam opasnost za katoličku veru, kralj i kraljica su vodili drugačiju politiku. Naime, poučeni iskustvom sa Jevrejima, pokrštavanje muslimana je bilo planski organizovano i prepusteno grofu Tendilji i nadbiskupu Talaveri, Fra Fernandu, izuzetno smernim i poniznim ljudima. Kako bi narod mogao da razume propovedi, nadbiskup je naučio arapski. Muslimani su u početku bili nepoverljivi prema svojim osvajačima, ali su ubrzo počeli sve više da se otvaraju, videvši njegovu borbu za njihova prava. Uvidevši da su mnogi muslimani zadržali svoje položaje i privilegije nakon promene vere i imena, počeli su masovno da se pokrštavaju. Kada su 1499. godine Izabela i Fernando posetili Granadu bili su prezadovoljni redom i mirom koji je vladao u gradu.

Međutim, pre nego što su kralj i kraljica napustili grad, stigao je kardinal de Sisneros, koji je smatrao da se pokrštavanje presporo odvija i da treba biti mnogo strožiji prema populaciji.⁴⁸

Ubrzo je pojačao učenje i propovedi, usurpirajući funkcije voljenog nadbiskupa Talavere, za koga je pokrštavanje trebalo da bude čin slobodne volje.

⁴⁶ https://www.ecured.cu/Edicto_de_Granada#Documento

⁴⁷ http://www.cervantesvirtual.com/portales/isabel_i_la_catolica/imagenes_documentos/imagen/imagenes_documentos_04-edicto_de_granada_de_1492_expulsion_de_los_judios_reinos_de_castilla_y_arago

⁴⁸ Watt, William Montgomery, "Historia de la España islámica", Alianza Editorial, 2013, str.100

Za razliku od njega, Sisneros je sve one koji su odbili pokrštavanje zatvarao u tamnicu, dokle god ne prihvate katoličku veru. Izabela i Fernando su bili protiv ovakvih mera, jer su smatrali da će to dovesti do pobune, ali ih je brzina pokrštavanja uveravala drukčije.

Muslimansko stanovništvo je smatralo da je ovim prekršen dogovor sa Katoličkim kraljevima i dolazi do pobune.⁴⁹ Fernando je bio primoran lično da se vrati u Granadu, a pobunjenici su se predali 8.marta 1500.godine, delom i zbog prisustva nadbiskupa Talavere. Kralj je odlučio da ne vrši dalju represiju nad stanovništvom. Pokrštavanje se nastavilo i ubrzo su muslimani nestali iz Kastilje. Izabela je ponosno gledala na sopstveno kraljevstvo. Konačno je uspela da dostigne svoj duhovni ideal – u Kastilji je postojala isključivo rimokatolička vera.

---

⁴⁹ J.B. Bury, „The Cambridge Medieval History - volume 8“, Cambridge University Press, 1936, str.490

8. Otkriće Amerike

Konačnim oslobođanjem Španije, Izabela i Fernando postaju vladari unije kraljevina mediteranskog tipa. Može se napraviti paralela sa nekadašnjim Rimskim carstvom, čiji je centar takođe bio na moru. Osvajanje Granade je proširilo kraljevinu duž mediteranske obale. 2. januara 1502.godine su uspeli da, strateški izuzetno važan grad, Gibraltar, stave pod svoju kontrolu.

U jesen 1491.godine u manastir La Rabida, dolazi italijanski moreplovac Kristifor Kolumbo, koji još od 1476.godine pokušava da pronađe podršku za svoje putovanje.⁵⁰ Naime, Kolumbo je smatrao da se ploveći na zapad, umesto na istok, mnogo brže može stići do Indije. U to vreme u manastiru La Rabida se nalazio centar za versku brigu na putovanjima po Atlantiku. Franciskanci su ga sa saslušali, a fra Juan Peres, koji je nekad ispovedao kraljicu, oduševljen njegovim pričama, odmah je uputio tajno pismo Izabeli. Ubrzo je stigao odgovor da će biti primljen. Izabelu je posebno interesovala mogućnost sticanja hrišćanskih vernika na novim teritorijama. To je razlog zašto je pristala na njegove uslove i donela odluku da pošalje tri karavele u istraživanje. Rezultat ovih pregovora je ugovor iz Santa Fea između Kolumba i Katoličkih kraljeva, potpisani 17.aprila 1492.godine. Njime je predviđeno da Kolumbo i njegovi naslednici dobiju naslednu titulu admirala novootkrivenih teritorija i da on može upravljati tim teritorijama kao vicekralj. Takođe, pripala bi mu i jedna desetina bogatstva koju stekne na putovanjima.

Ekspedicija u Novi Svet napustila je luku Palos 3. avgusta 1492.godine sa tri broda: lađa Santa Marija i dve karavele Pinta i Ninja. Posle pet nedelja stigli su na ostrvo San Salvador, a zatim su nastavili putovanje uz obale Kube i Haitija.⁵¹ Kolumbo je ostrva zauzeo u ime Kraljeva Španije.

Nakon povratka u luku Palos, 15. marta 1493.godine, postao je predmet divljenja. Izabela i Fernando su ubrzo od pape Aleksandra VI dobili priznanje uzimanja u posed novootkrivenih zemalja. Sledeća papska bula uslovila je legitimnost uzimanja u posed pokrštavanjem tamošnjeg stanovništva.

U međuvremenu, Kolumbo organizuje drugu ekspediciju, koja je 23. septembra 1493.godine isplovila na zapad. Ovog puta je flotu činilo čak sedamnaest brodova i 1500 članova posade, od kojih su mnogi bili vojnici. Njihova osnovna motivacija je bila pronalaženje zlata. S obzirom da je Izabela zabranila putovanje ženama, jer se pribjavala prostitucije, članovi posade su utehu potražili među promiskuitetnim Indijankama, što je dovelo do širenja polnih bolesti među domorocima.

Dok se Kolumbo bavio novim istraživanjem, njegova braća su koristila domorodačko stanovništvo za skupljanje zlata, što je dovelo do pobune koje je bila brutalno ugušena. Do

---

⁵⁰ Luis Suarez Fernandez, "Izabela", Čigoja, 2010, str. 487

⁵¹ J.B. Bury, „The Cambridge Medieval History - volume 8“, Cambridge University Press, 1936, str.491

pokrštavanja nije došlo, a fra Bernando Bojl zadužen za taj posao, se vratio u Španiju i odrekao datog zaduženja.

Slika 1: Povratak Kristifora Kolumba - Eugène Delacroix
<http://emuseum.toledomuseum.org/objects/55169/the-return-of-christopher-columbus>)

Ovo je izuzetno pogodilo Izabelu koja naređuje da se Kolumbo vradi u kraljevinu i da podnese izveštaj, što je on i učinio marta 1496.godine.

Dok je Kolumbo pripremao treću ekspediciju, njegova braća Bartolome i Dijego su ostala kao upravnici ostrva. Na treće putovanje krenuo je 30. maja 1498.godine iz luke Sanlukar sa šest brodova. Kada je 31. avgusta stigao u Hispanjolu, zatekao je potpuni haos. Njegov brat Bartolome je dovršio okupaciju ali je nastavio da maltretira domorodce, terajući ih na prisilan rad. Kolonisti su se pobunili protiv vlasti braće Kolumbo, a pet brodova se vratilo za Španiju. Izveštaji o događajima u kolonijama su ubrzano stigli do kralja i kraljice.

Izabela je bila veoma razočarana. Umesto širenja hrišćanstva i uvođenja novih ljudi u veru, pred njenim očima se ukazala slika pohlepe i destrukcije. Zbog toga je odlučeno da se pošalje istražni sudija Fransisko de Bobadilja, da primeni zakone i uvede red. Bobadilja stiže u Hispanjolu u

avgustu 1500.godine, zatvara Kolumba i njegovu braću i šalje ih na brod u Španiju. Čim su dobili vest da je stigao u kraljevstvo, Izabela i Fernando su naredili da se pusti i povukli sve optužbe protiv njega. Dozvoljeno mu je da organizuje novo putovanje, ali mu je zabranjeno da se vrati u Hispanjolu. Zadržao je titulu admirala, ali mu je oduzeta titula vicekralja.

Na četvrtu i svoje poslednje putovanje Kolumbo kreće 9.maja 1502.godine. Tom prilikom oplovio je obale Kube i Jamajke. Vratio se u Španiju u novembru 1504.godine, a umro je 1506.godine u Valjadolidu.⁵²

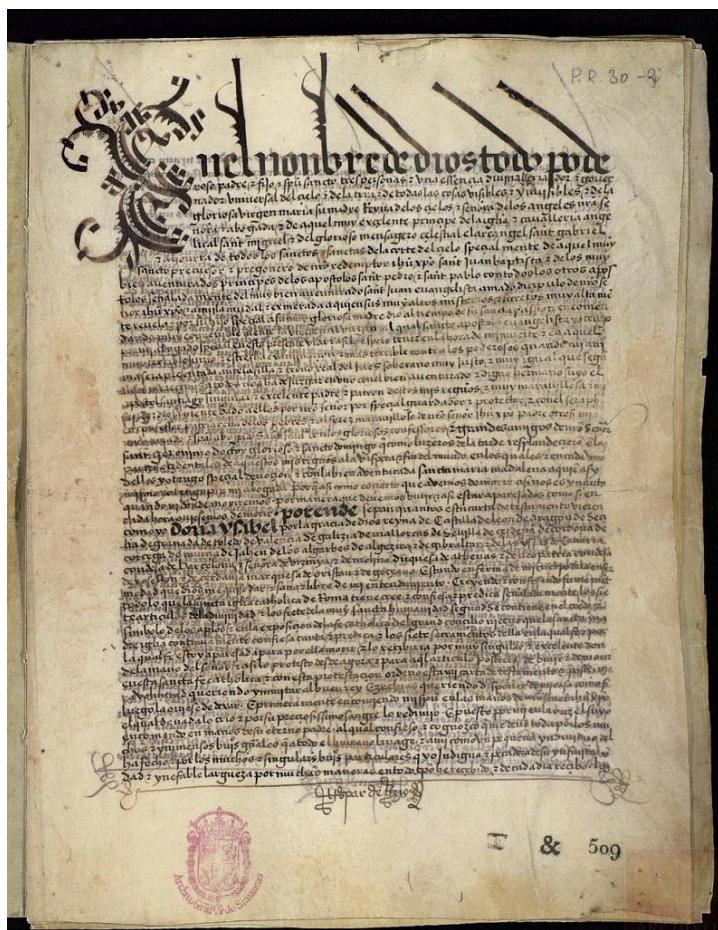
Izabela je do kraja svog života pokazivala poštovanje prema Kolumbu, odnosno njegovom doprinosu u širenju hrišćanstva. Ipak, osećala je gorčinu zbog prevelikog broja nedovršenih poslova. Svesna da joj se kraj života približava, pokušala je da uredi postojeće stanje, koliko je to bilo u njenoj moći. Tako je, između ostalog, poništila monopol predviđen ugovorom iz Santa Fea. Međutim svoj pravi legat ostavila je u testamentu i njegovom dodatku.

---

⁵² J.B. Bury, „The Cambridge Medieval History - volume 8“, Cambridge University Press, 1936, str.492

9. Testament i dodatak

Već sredinom 1504.godine, naslućivalo se da bi kraljica uskoro mogla umreti. I ona je to znala jer monahinja koje su se molile za njeno zdravlje, sama je rekla kako bi trebalo da se sada mole za njenu dušu. Mesec i po dana pre svoje smrti, 12.oktobra, kraljica Izabela je kod beležnika Gaspara de Grisija i u prisustvu sedam svedoka, svesno, dobrovoljno i svojeručno potpisala svoju poslednju volju. Testament je potpisana tačno 12 godina od otkrića Amerike.⁵³ Očigledno je da ova odluka nije bila slučajna. Mnogi istoričari smatraju da je ovim simboličnim datumom želela da ponovi sreću koju je imala tokom Kolumbovog otkrića. Mislila je da će time moći da je privuče za ispunjenje njenih poslednjih želja. Postoji priča da je prilikom pisanja testamenta izjavila kako je njen najbolja odluka u životu bila sklapanje braka sa Fernandom.

Slika 3: Testament kraljice Izabele (<http://www.escrituraydocumentos.com/testamento-de-la-reina-isabel-la-catolica-1504/>)

⁵³ Luis Suarez Fernandez, "Izabela", Čigoja, 2010, str. 604

Poznato je da je original deponovan u manastiru Guadalupe a drugi primerak deponovan u kraljevskoj arhivi i kasnije odnet u zamak Simankas.

23. novembra 1504.godine, tri dana pred smrt, kod istog beležnika, potpisala je i dodatak (“el codicilo”) kojim je testament upotpunjeno. Sam dodatak potvrđuje ono što je iskazano u testamentu. Dalje se nastavljaju klauzule i kraljičin potpis sa ostacima kraljevskog pečata. Dokument se završava izjavom javnog beležnika i potpisima i pečatima svedoka. Napisan u dvorsko klasičnom stilu na tri lista pergamenta sa dodatnim listom koji služi kao korica. Verovatno je po izgledu bio sličan testamentu.⁵⁴

I testament i dodatak je potpisala rečima “ Yo la Reina ”.

Slika 3: Katolička kraljica Izabela diktira svoju poslednju volju – Eduardo Rosales (<https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/queen-isabella-the-catholic-dictating-her-%20will/907d2c98-eb35-4f1b-a39d-65bff0322faa>)

Upokojila se, nakon pričešća, 26. novembra, u svojoj pedeset i trećoj godini. Dan nakon njene smrti, kovčeg je zajedno sa pogrebnom povorkom napustio Medinu del Campo i uputio se prema Granadi uprkos veoma jakom vetu i kiši. Sahranjena je u franjevačkom manastiru u tvrđavi Alhambra u Granadi; gradu koji predstavlja trijumf njene vladavine.

⁵⁴ <https://www.wdl.org/en/item/10637/>

Šta u srednjem veku predstavlja testament?

U srednjem veku, testament predstavlja zakon. Nijedan mandat nije legalan ako je u suprotnosti sa moralnim zakonima koje Crkva propagira.

Testament u ovom slučaju predstavlja njeno svedočenje o političkoj odgovornosti koju je imala za života, nastojeći da svojom poslednjom voljom i željom isto i sačuva.

Oba dokumenta predstavljaju njene poslednje zapovesti i uputstva za očuvanje njenih životnih dela. U njima nalazimo jasne zahteve upućene vlasti Kraljevstva. Iz odredbi može se jasno prepoznati Izabelina uporna nastojanja da sačuva svoju voljenu Kastilju od svih opasnosti.

Očigledno je da je Izabela i u svojim poslednjim dñima kao vladar, držala sve konce upravljanja državom i bila sposobna da prepozna i nosi se sa problemima. Testament nam oslikava njenu ličnost i najdublju veru, i ni danas, zbog toga ne prestaje biti manje interesantan. Daje nam uvid i u njenu versku i političku koncepciju tokom vladanja. Možemo reći da on predstavlja i neku vrstu poruke svome suprugu, tj. njihovoj ljubavi.

Pre svega, testamentom je trebalo urediti pitanje nasleđa. U odredbama nailazimo i na fiskalnu politiku, sprovodenje pravde (zalaganje za proširivanje kraljevske jurisdikcije), jačanje kraljevske moći, versku politiku, nacionalnu politiku sa velikom pažnjom posvećenom severu Afrike.

Ali, ono što ovaj testament čini zanimljivim, to je što on uopšte ne pominje Jevreje (a ni muslimane), a to možemo shvatiti kao dokaz da se kraljica nije kajala donošenja odluke o njihovom proterivanju. Zanimljivo je i to što se nigde u testamentu ne navodi da kraljica traži oproštaj ili prašta. Svaka odredba počinje sa „*želim / zapovedam i naredujem*“.

10. O čemu govori testament?

Kao i većina evropskih vladara, i kraljica Izabela ovaj dokument započinje invokacijom: „*U ime svemoćnog Boga, Oca i Sina i Svetog Duha, tri ličnosti u jednoj božanskoj esenciji...*“. Odmah na početku stičemo uvid u oblasti koje su bile pod vlašću katoličke kraljice ali i titula koje je nosila. Kraljica navodi da piše testament kao „*Kraljica Kastilje, Leona, Aragona, Sicilije, Granade, Toledo, Valensije, Galicije, Majorke, Sevilje, Kordobe, Kanarskih ostrva; grofica Barselone; vojvotkinja Atine i Neopatrije*“.

I u poslednjim danima je brinula o mestu svog sahranjivanja. Iako je umrla u Medini del Kampu, sahranjena je u Granadi. Ali je mesto sahrane ipak ostavila otvorenim u testamentu. Njena skromnost došla je do izražaja još jednom i to upravo odredbom koja se tiče njenog sahranjivanja, gde kaže „*Želim i naređujem, da moje telo bude sahranjeno u manastiru San Fransisku, koji se nalazi u tvrđavi Alhambra, u Granadi, okružena religioznim predmetima reda, obučena u odoru blagosiljanog siromaha Isusa Hrista San Fransiska, u niskom grobu bez ukrasa, sa niskom ravnom pločom ukrašenom slovima. Ali želim i naređujem, da ako kralj izabere grob u drugoj crkvi ili manastiru, u nekom drugom gradu ili mestu mog kraljevstva, nek moje telo bude tamo premešteno i sahranjeno zajedno sa telom njegovim*“. Njen suprug je ovu želju ispunio i sahranio se pored nje, uprkos njegovom drugom braku.

Time je samo još jednom dokazana velika ljubav i poštovanje koje su imali. Svom suprugu daje da zadrži njen nakit i najličnije stvari kako bi ga podsećale na nju i njihovu zajednicu. Napomenula je i da novac namenjen njihovim sahranama bude potrošen na oblačenje siromaha i darivanju ljudima i institucijama kojima je to stvarno potrebno.

Želela je da ode na onaj svet čista, bez ikakvih dugova i zato je ostavila odredbu koja kaže da njeni naslednici, pre svega isplate njene dugove i pozajmice u roku od godinu dana, a od onog što ostane daju slugama njenim. Milostinju da daju crkvi u Toledo. Dragulji njeni da se daju manastiru San Antoniu u Segoviji, a druge relikvije da se daju katoličkoj crkvi u Granadi.

Što se tiče državne uprave, Izabela je imala na umu i veći broj državnih službenika, navodeći da tim povećanim brojem nanosi štetu i dodatne troškove državi, tako da sada zapoveda da se taj broj službenika smanji. Navodi i da *alcabala* (porez na promet) bude ukinuta. *Alcabala* je bio stalani porez u iznosu od deset procenata. On je uključivao između ostalog i plaćanje na transakcije kao što su carine, rente isplaćivane od strane vojničkih redova (kalatrava i santjaga), porez na količinu stada ovaca.⁵⁵ Naslednicima naređuje i da sačuvaju državne rente, da ne povećavaju poreze, da otplate državne dugove, ispune međunarodne ugovore. Da nikada ne prihvate kršenje zakona i da se isti na dnevnom nivou usavršavaju, kao i naredbe i pravila.

⁵⁵ Nikola Samardžić, „Istorija Španije“, Plato, 2003, str.205.

U testamentu, bitna je i odredba u kojoj kaže „*Naređujem princezi, mojoj čerki i njenom suprugu i kraljevima koji će doći kasnije, da ne smeju prepustiti drugim ljudima svoje kancelarije, biskupije, dostojanstva .....; ..... da uvek imaju u Kruni Gibraltar, sa svim što mu pripada i ne otuđuju ili daju nešto od njega*“.⁵⁶ Ova odredba proizašla je iz konstantnog straha koji je kraljica imala tokom celog života. Taj strah je bio da kraljevi nikako nisu želeti da jednog dana kralj njihove države bude neko van zemalja Iberijskog poluostrva. Smatrali su da neko ko ne potiče sa tog prostora neće moći da razume nacionalne probleme.

Bračna politika koju su sprovodili kraljevi, ogledala se u dogovorenim brakovima njihove dece sa prestolonaslednicima drugih zemalja. Iz tog razloga, Izabela kaže u testamentu da ukoliko, u trenutku njene smrti, neke obaveze nisu ispunjene, da se ispune. Pošto su njena najstarija deca, koja bi bila prva u redu za nasledstvo umrla, pitanje nasleđa je rešila u korist svoje čerke Huane.

Imajući u vidu njeno mentalno stanje, Izabela je naredila da ukoliko Huana nije prisutna u njenim kraljevstvima, ili ukoliko želi da ode, onda određuje svog supruga, kralja Fernanda kao njihovog jedinog regenta u Kastilji. Drugim rečima, iako je odredila za svoje naslednike čerku Huanu i njenog supruga Filipa, kralj Fernando će vladati umesto nje, sve dok njen unuk, princ Karlos ne napuni 20 godina i može da vlada. U slučaju da Huana može da vlada, Fernandu svakako ostaje veliki ideo u ekonomskom i političkom uticaju. Kralj Fernando nastavlja vladati Aragonom.

Što se tiče novoosvojenih oblasti, Fransisko iz Ankone, Izabelin biograf, navodi da je politika kraljeva bila takva da su starosedeoce osvojenih teritorija smatrali slobodnim ljudima.

U jednoj od odredbi se jasno kaže da njeni podanici i domoroci poštuju njenu decu i kralja Fernanda kao što su poštivali nju. Što se tiče novih otkrivenih okeanskih zemalja i Kanarskih ostrva, a time i područja koja će tek otkriti i zaposeti, naređuje i zapoveda da se sa njima postupa, radi i pregovara u saradnji sa Kastiljom i Leonom jer sve što se doneše iz ovih područja, stiže u oba Kraljevstva. Iako ne pominje Jevreje i muslimane, naređuje da njeni naslednici nastave borbu protiv islama na severu Afrike.

Što se tiče Inkvizicije, u testamentu se naglašava da njenu delatnost treba podsticati protiv jeretika. Njeno postojanje je bilo dobro za njenog života i zato je treba nastaviti. U ovoj odredbi vidimo da sebe nije smatrala osnivačem Inkvizicije.

Ovaj testament, kako sama kaže, predstavlja njenu milost i volju. Želela je da sve što je sadržano u njemu bude ispunjeno, urađeno, sačuvano.

Smrt sina Huana ju je mnogo pogodila. To vidimo iz jedne od odredbi u kojoj kaže da mu se napravi grobnica od alabastera.

---

⁵⁶ <https://www.momentosespañoles.es/contenido.php?recordID=27>

Pre samog potpisivanja testamenta, nalazimo odredbu kojom naređuje da njegov original bude deponovan u manastiru Gospe od Gvadalupe, tako da svako ko želi može tamo da ga vidi. Ali, pre nego što se odnese tamo, da se naprave dve kopije, overene od strane državnog beležnika i da jedna kopija bude u manastiru Svetе Izabele, u Alhambri (Granadi), gde bi i njeno telo trebalo biti sahranjeno, a druga kopija da bude u katoličkoj crkvi u Toledu.

Što se tiče dodatka testamentu koji je kraljica potpisala 23. novembra 1504.godine, osim što je želela da potvrди odredbe iz testamenta, iskoristila je priliku da se osvrne na pitanja koja se direktno odnose na vladu poluostrva. S druge strane, pokazala je i zabrinutost za špansku politiku u Americi, postavivši na taj način temelje zakona Indijanaca. Kao i testament, i dodatak počinje kraljičinom invokacijom a potom slede odredbe. Kodeks ili dodatak se nekako odvojio od testamenta i uklopljen je u zbirku kraljevske biblioteke. Sada se nalazi u Nacionalnoj biblioteci.

Kao i kod testamenta, i u dodatku kraljica navodi dugačak spisak svojih titula jer želi da time pokaže šta je sve uspela da osvoji i zadrži.

Zanimljivo je i da su kraljevstva o kojima govori ovde poređana po hijerarhiji ali i naizmenično navedene krunovine Kastilje i Aragona. Ovoj listi inače nedostaje pominjanje Amerike i Napulja.

Što se tiče unuka Karlosa, i ovde kraljica kaže da kada napuni 20 godina, dođe u Španiju i preuzme vlast. Međutim, dobrom delu plemstva se ova odluka nije dopala.

Svom suprugu Fernandu kaže da *čuva* Kastilju.

Na kraju je još jednom naglasila da testament i dodatak budu deponovani u manastiru Gospe od Gvadalupe, ali znamo da ta želja nije ispunjena jer su oba dokumenta odneta u zamak Simankas koji je postao kraljevski arhiv Španije. Kodeks se završava potpisima i pečatima pet svedoka.

11.   *Ličnost i karakter kraljice Izabele I*

Zahvaljujući obrazovanju koje je stekla kao dete, a koje je bilo veoma religiozno, vera je imala značajnu ulogu u Izabelinom životu. Religiozno obrazovanje je kasnije uobličilo njenu svest i vladavinu.

Znala je u molitvama da provede i po nekoliko sati. Kada je njen brat, kralj odredio da će se udati za brata Huan Paćeka, uradila je jedino što je znala - molila se satima. U religiji i molitvama je pronašla ključ vođenja države, spas i utehu. Postoji priča da je jednom izjavila kako crkva, monarhija i trgovina čine tri glavna stuba dobre države.

Čitajući njen testament možemo lako zaključiti kakva je bila ličnost. Prelazeći preko odredbi, zahteva koje je ostavila, stičemo utisak da je bila hrabra, odlučna, natprosečno inteligentna, dostojanstvena i organizovana. Znala je veoma dobro šta želi i nikada nije davala povoda da iko posumnja u to ko je stvarni vladar Kastilje. Upravo tu se krije njena snaga. Uvek je bila spremna da odbrani svoj legitimitet i učini sve za Kastilju. Nesumnjivo je bila i veoma sposobna i izuzetno efikasna u dostizanju svojih ciljeva. Njena vladavina je ispunjena velikim pobedama i uspesima. Znala je kada treba biti strpljiv i kada treba iskoristiti trenutak.

Izabela je znala da uvek prepozna tude namere, a pogotovo kada se nekoliko strana otimalo oko toga čiji će zapravo politički instrument biti. Zbog toga se još više trudila da pokaže odlučnost i borbenost kako bi uvideli da ne mogu da ostvaruju svoje interesne preko nje. Izuzetno je cenila odanost. Bila je dobra majka, uzorna supruga, posvećena katolkinja i dobra kraljica. Svest o dužnosti je imala na pameti tokom cele vladavine. Volela je da sluša druge ljude, a kada bi govorila, to bi bilo koncizno i precizno.

Obrazovanje žena u ovom periodu je bilo izuzetno slabo, pa je i Izabelino školovanje bilo ograničeno. Međutim, kada je odrasla naučila je latinski, što joj je pomoglo prilikom sporazumevanja sa stranim diplomatama. Volela je da čita, skupljala je knjige i tako pravila svoju biblioteku. Takođe, otvarala je škole i sponzorisala intelektualni život u Španiji.

Njene najbolje osobine i vrline je potvrdila i Rimokatolička crkva, koja joj je dodelila titulu „Sluškinje Božje“, što znači da je u procesu kanonizacije.⁵⁷

---

⁵⁷ <http://www.queenisabel.org/>

Zaključak

Iako kraljica Izabela od Kastilje nije bila predodređena da vlada, ona ne samo što je uspela da postane jedan od najznačajnijih vladara španske istorije već je uspela da stvori temelje nastanka jedne nove i jake države.

Značaj kraljičine vladavine ogleda se u nastavljanju dela svojih prethodnika. Posle zauzeća Granade, uspela je da celo poluostrvo, osim Portugala, ujedini i stavi pod svoju i suprugovu vlast. Pripajanjem i osvajanjem, kraljevstvo Kastilja je značajno proširilo svoju teritoriju.

Želeći da ostvari jedistvo svoje države, pritom se pozivajući na religiju koja je zauzimala značajnu ulogu u njenom životu, kraljica Izabela je uz pomoć supruga i pape uspela da sproveđe Inkviziciju, a onda i pokrsti veliki broj muslimana i Jevreja. Tako je nametanjem verske i kulturne čistote stvoren identitet ujedinjene Španije. Ovaj njen poduhvat će slediti i privesti kraju njeni naslednici, Karlo V I Filip II.

Latinska Amerika, kakvu je danas znamo, se bazira na otkriću i kolonizaciji upravo od strane kraljice Izabele i njenog istraživača Kristifora Kolumba. I dan-danas vidimo njihov uticaj koji je doveo do značajnog širenja španskog jezika i katoličanstva. Zahvaljujući kolonizaciji južne Amerike, danas španski jezik zauzima drugo mesto u svetu.

Bliski kraljičini ljudi, hroničari i biografi su nam ostavili podatke da je kraljicu osim prijatnog izgleda, krasio i gvozdeni karakter i da kada je jednom postavila cilj, nije odustajala dok ga ne ostvari, što se da i videti.

Značaj njene vladavine se ogleda i u tome što je pokazala svetu da nije bitno kog je pola vladar sve dok on ima odlučan karakter i cilj. Tek nakon njene vladavine u Evropi počinju da se javljaju žene kao vladari.

Danas su njen lik i vladavina veoma cenjeni i poštovani, iako su se dugi niz vekova istoričari bavili isključivo likom kralja Fernanda, dok je Izabela bila zapostavljena. Početkom XIX veka, objavom dela “Elogio de la Reina Católica” kraljica se po prvi put nalazi u centru pažnje. Autor je u ovom delu pozitivno predstavio kraljicu, istakavši njene vrline.

Kraljičine vladarske insignije se danas nalaze u muzeju u Granadi.

Visoko znamenje poznato pod nazivom *Orden Izabele Katoličke*, koje je uspostavio kralj Fernando VII 1815. godine danas dodeljuje španska vlada.

Literatura

Izvori:

1. Pulgar del Fernando, „Crónica de los Señores Reyes Católicos Don Fernando y Doña Isabel de Castilla y de Aragón”, Imprenta de Benito Monfort, Valencia, 1780.
2. <https://www.momentosespañoles.es/contenido.php?recordID=27>
3. <http://www.archivodelafrontera.com/galeatus/codicilo-del-testamento-de-isabel-la-catolica-presentacion-de-estefania-hidalgo/>

Knjige:

1. Alvares Fe Baho, „Istorija Španije“, Clio, Beograd, 2003.
2. Betankur Fransisko, „Inkvizicija u modernom dobu“, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Novi Sad, 2009.
3. Bury J.B., „The Cambridge Medieval History - volume 7“, Cambridge University Press, Great Britain, 1932.
4. Bury J.B., „The Cambridge Medieval History - volume 8“, Cambridge University Press, Great Britain, 1936.
5. Cappa P. Ricardo, „La inquisición española”, Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, Madrid, 2014.
6. Fernandez Luis Suarez, „Izabela”, Čigoja, Beograd, 2010.
7. Komelja Beatris, „Španska inkvizicija“, Clio, Beograd, 2003.
8. Lucka Emil, „Torquemada i inkvizicija u Španjolskoj“, Novo Pokoljenje, Zagreb, 1951.
9. Ortiz Domínguez Antonio, „España. Tres milenios de historia“, Marcial Pons Ediciones de Historia, Madrid, 2007.
10. Peinter Sidni, "Istorija srednjeg veka (284-1500)", Clio, Beograd, 1997.
11. Plunket Ierne L., “Isabel of Castile and the Making of the Spanish Nation”, G.P. Putnam's Sons, New York, 1915.
12. Salva D. Miguel y D. Pedro Sainz de Baranda „Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España“, imprenta de la viuda de calero, Madrid, 1848.
13. Samardžić Nikola, „Istorija Španije”, Plato, Beograd, 2003.
14. Samardžić Nikola , „Uvod u istoriju Španije“, Naučna KMD, Beograd, 2004.
15. Watt Montgomery William, “Historia de la España islámica”, Alianza Editorial, Madrid, 2013.

Internet i elektronski izvori:

- <https://www.britannica.com/biography/Isabella-I-queen-of-Spain>
- <http://www.queenisabel.org/>
- <http://emuseum.toledomuseum.org/objects/55169/the-return-of-christopher-columbus?ctx=2f35d4d4-9b61-4b05-8afe-b530ee6cbc18&idx=6>
- <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/queen-isabella-the-catholic-dictating-her-will/907d2c98-eb35-4f1b-a39d-65bff0322faa>
- <https://viajesjuridicos.com/2019/01/02/tratado-de-los-toros-de-guisando/>
- http://www.cervantesvirtual.com/portales/isabel_i_la_catolica/imagenes_documentos/imagen/imagenes_documentos_01-dispensa_matrimonial_del_papa_a_los_reyes_catolicos_en_1471/
- http://www.cervantesvirtual.com/portales/isabel_i_la_catolica/imagenes_documentos/imagen/imagenes_documentos_02-concordia_de_segovia_de_1475_entre_los_reyes_catolicos/
- http://www.cervantesvirtual.com/portales/isabel_i_la_catolica/imagenes_documentos/imagen/imagenes_documentos_10-doble_ducado_o_doble_excelente_de_oro_de_la_epoca_de_los_reyes_catolicos_01/
- https://www.ecured.cu/Edicto_de_Granada#Documento
- http://www.cervantesvirtual.com/portales/isabel_i_la_catolica/imagenes_documentos/imagen/imagenes_documentos_04-edicto_de_granada_de_1492_expulsion_de_los_judios_reinos_de_castilla_y_arago
- <http://www.escrituraydocumentos.com/testamento-de-la-reina-isabel-la-catolica-1504>
- <https://www.wdl.org/en/item/10637/>